

Csoportos csészegomba

Az év gombája 2020-ban: a csoportos csészegomba

Leírás, felismerés:

A csoportos csészegomba (*Microstoma protractum*) élénkpiros színű, 1-2 cm nagyságú, kehely- vagy csészealakú termőteste (apotéciumai) február végén, és márciusban jelennek meg lombos fák elhalt, földön fekvő, vagy leggyakrabban talajjal betemetett ágain. Többnyire erősen csoportosak, fiatalon csaknem zárt gömböt formáznak, csúcsukon apró nyílással, ami a gomba növekedésével fokozatosan tágul, szélesedik, majd a termőtestek sekély, de jól látható hegyes karéjokkal nyílnak fel. A talajon vagy a talajban lévő faanyaghoz jól kivehető, hosszú, több centiméteres, tönkszerű résszel kapcsolódnak. A csésze belső felülete (itt van a termőréteg) sima, cinóberpiros, külső oldala halványabb, narancsos-piros, amelyet apró, fehéres színű szőrök borítanak. A szőrök egy része a fejlődés során lekopik, de a csésze világosabb, csipkés-cakkos szélén, és a gomba tönkszerű alján idősebb korban is láthatók. A csoportos csészegomba korhadékbontó (szaprotróf) gombafaj. Az elhalt, főleg talajjal fedett faanyag lebontása jelent számára tápanyagforrást. Az ilyen faanyag jobban tudja tartalékolni a nedvességet, nincs kitéve az erős szél szárító hatásának, valamint a téli hótakaró megvédi a faanyagot behálózó gombafonalakat (tenyésztestet) a túlzott hidegtől. A csoportos csészegomba a hasonló osztrák csészegombától (*Sarcoscypha austriaca*) könnyen elkülöníthető, annak termőteste nagyobbak, általában nem csoportosak, továbbá csészéi széle sem cakkos-karéjos. Utóbbi faj ehető ugyan, bár élvezeti értéke étkezési szempontból erősen megkérdőjelezhető, azonban a csoportos csészegomba fogyaszthatóságát – feltehetően ritkasága miatt – nem ismerjük. Ha esetleg az erdőt járva rátalálunk, csak gyönyörködünk ezekben a kora tavaszi, színes „gombatulipánokban”, és hagyjuk őket a termőhelyükön.

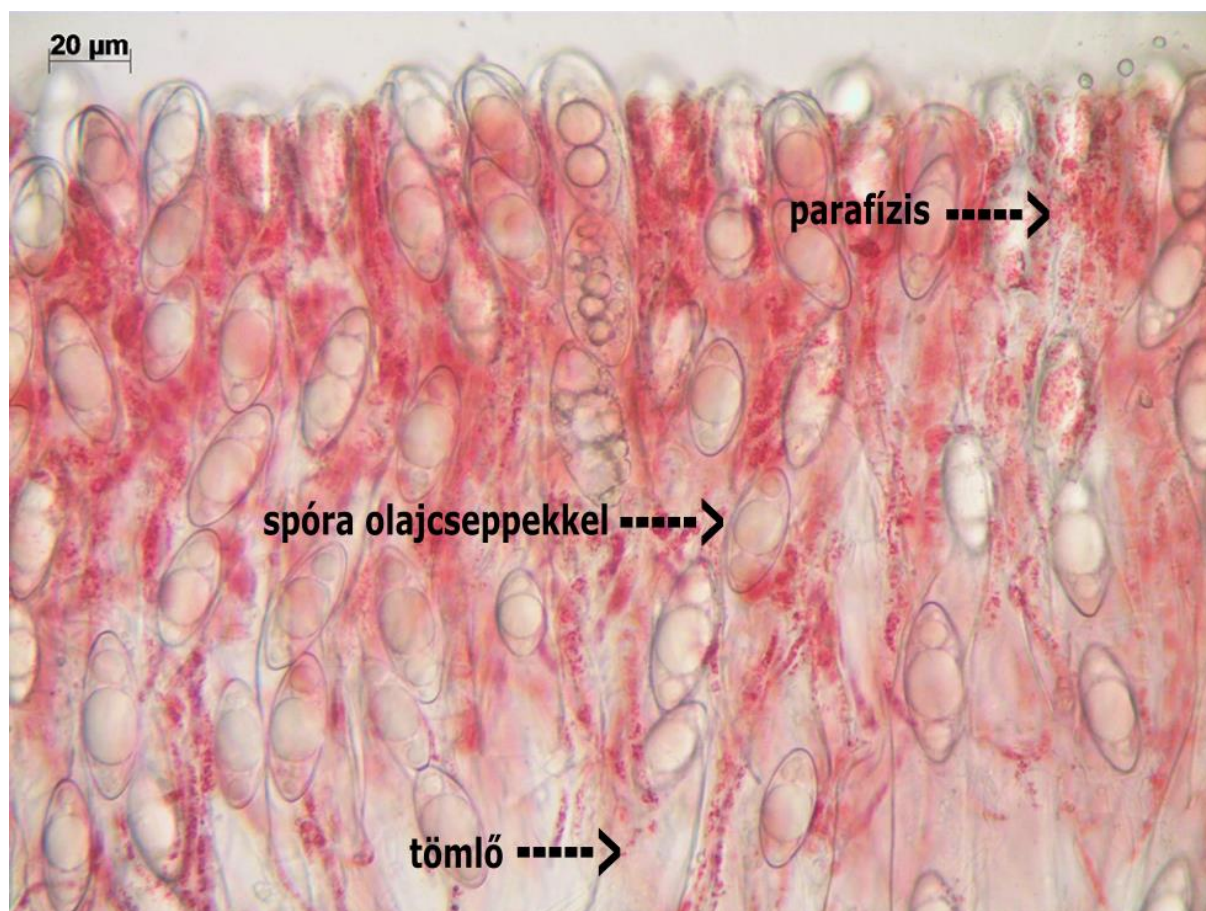
A csoportos csészegomba termőtesteinek széle karéjos (fotó: Molnár Ákos)

Rendszertani helyzet:

A csoportos csészegombát a gombarendszertan „atyjának” tekintett svéd mikológus és botanikus, Elias Magnus Fries írta le még *Peziza protracta* néven, 1851-ben. A múlt század közepén, 1948-ban egy amerikai kutató, Bessie B. Kanouse helyezte át a *Microstoma* nemzetségbe, így a faj érvényes tudományos neve azóta *Microstoma protractum*.

A csoportos csészegomba a tömlősgombák törzsébe tartozó gombafaj, amelynek az ivaros szaporodást szolgáló spórái a termőrétégben található aszkuszban, azaz tömlőben alakulnak ki. Egy-egy aszkusz hosszúsága akár közel 500 µm-t (0,5 mm-t) is elérhet, ebből persze szabad szemmel semmit sem láthatunk, hiszen a tömlők be vannak ágyazva a termőrétégbe. Mikroszkóppal ellenben már nemcsak az aszkuszok, hanem a színtelen, nyolcasával képződő, elliptikus askospórák (45-60 x 10-15 µm) is kiválóan megfigyelhetők, belsejükben egy, esetleg kettő nagyobb, központi elhelyezkedésű olajcseppel, amelyekhez általában két kisebb szatellita-csepp is kapcsolódik. Az aszkuszok között vörösen szemcsés, steril hifavégek ún. parafízisek láthatók. A parafízisekben halmozódnak fel a csoportos csészegomba skarlátvörös színanyagát adó jellegzetes pigmentanyagok, a karotinoidok. /A karotinoidokizoprén vázas, természetes pigmentek. Közülük talán legismertebb, egyben a vegyületcsoport névadója, a sárgarépa (*Daucus carota*) karógyökerében található narancssárga karotin, vagy a paradicsom (*Solanum lycopersicum*) bogyótermésében előforduló vöröslikopin./

A csoportos csészegomba színanyagai nem örök életűek, idővel elbomlanak. Fénynek kitett termőtesteknél ez a folyamat viszonylag gyorsan megy végbe, néhány hét alatt sárgára kifakulnak, de évek múltával, a gyűjteményi szekrényeink teljes sötétjében tárolt gombák is elveszítik színanyagaikat.

A csoportos csészegomba termőrétége mikroszkóp alatt, jellegzetes, szemcsésben csoportosuló, vörös színanyaggal (fotó: Tatiana Bulyonkova)

Nyíló „gombatulipánok” az erdei avarban (fotó: Molnár Ákos)

Természetvédelmi helyzet, veszélyeztetettség:

A csoportos csészegomba (*Microstoma protractum*) meglehetősen ritka, kevés hazai elterjedési adattal rendelkezünk róla. Csak tavasszal képez termőtesteket, így a legtöbb gombafajtól eltérően ivaros szaporodása egy viszonylag szűk időintervallumra korlátozódik. Veszélyeztetettségét tovább növeli, hogy feltűnő gombafaj, a skarlátvörös termőtestcsoportok szinte „világítanak” az erdei avarban. Felületesen szemlélve a hasonló időszakban termő, ehető, osztrák csészegombával téveszthető össze, és esetleg helyette gyűjtik étkezési célra. Elégedettséggel nyugtáznánk, ha idővel a védett gombafajok között láthatnánk viszont!

A csészék külső felületén, különösen a peremén, fiatalon jól láthatók a fehéres szőrök
(fotó: Molnár Ákos)

Szerző: Locsmándi Csaba

A cikk képek nélkül (nyomtatóbarát változat!) letölthető [innen](#).

Forrás: <https://evfajai.nhmus.hu/hu/ev-fajai-2020/csoportos-cseszegomba> (Magyar Természettudományi Múzeum)